

Záhada Býčí skály

Jedním z nejznámějších pojmů české archeologie je nepochybně tajemná Býčí skála. Ačkoliv jde o název poměrně známý, málokdo skutečně ví, jak spletitá a zajímavá historie se za ním skrývá. Přitom nejde jen o historii samotného místa, ale také o dějiny objevování a vyslovování domněnek o původu a příčinách tamějších nálezů

Jeskyně Býčí skála leží severně od Brna, v Chráněné krajinné oblasti Moravský kras mezi obcí Křtiny a městem Adamov. Býčí skála byla původně jedním z vývěřů místního Jedovnického potoka a dnes je součástí druhého nejdelšího jeskynního systému u nás. Spolu s takzvaným Rudickým propadáním dosahuje délky třinácti kilometrů.

Císařská návštěva

Osídlení tohoto místa na jižní Moravě můžeme datovat už do dob pleistocénu, kdy naše končiny obývaly slavné populace lovců sobů a divokých koní z kultury zvané magdalénien.

To dokazují i nálezy z takzvané Jižní odbočky jeskyně, které byly datovány asi do doby před 13 až 10 tisíci let. Osídlení pak pokračovalo i v dobách mladšího neolitu, eneolitu, doby bronzové, římské, slovanské a nakonec i ve středověku a novověku. Není tedy divu, že o jeskyni se vždy mluvilo jako o „odedávna“ osídlené. Když byla o jeskyni v roce 1663 jedním z řeholníků zábrdovického kláštera napsána první písemná zmínka, byla její vstupní část již dobře známa. Přesto trvalo dalších více než dvě stě let, než byl zahájen první rozsáhlejší archeologický průzkum. O významu jeskyně svědčí i to, že ji 7. září 1804 navštívil sám rakouský císař František I. a jeho druhá manželka Marie Tereza Neapolsko-Sicilská.

1869

objevena soška býčka

Bronzová soška býčka byla objevená v hliněné nádobě zasypaná zuhelnatělým prosem

Vchod do Býčí skály, místa nálezu takzvaného Halštatského pohřbu

Od 18. století příležitostně objevovali dělníci z nedalekých železáren podivné předměty v takzvané Předšíně jeskyně. Těžili zde štěrka a často přitom odkrývali uhlíky a úlomky kostí. Ty následně zaujaly Jindřicha Wankela (1821–1897), později zvaného „otec moravské archeologie“, který zde v roce 1867 zahájil výzkum. Právě Wankel zde odkryl nepochybné sídliště člověka z doby dávného paleolitu a zanesl tak jeskyni poprvé na mapu světové archeologie. Nechal vyhloubit jámy na několika místech Předšíně a velké objevy na sebe nenechaly dlouho čekat. V té době se již název Býčí skála běžně používal. Kupodivu tedy není spojen až s významným objevem, učiněným studenty bratry Felklovými v roce 1869. Znamou bronzovou sošku býka studenti náhodně objevili v nevýrazné hliněné nádobě, obloženou zuhelnatělým prosem. Na čele, plecích a páteři byl býček ozdoben železem a v místě očí měl původně vsazen kousek skla. Objev byl senzační a rychle zaujal pozornost široké veřejnosti. Následující Wankelovy vykopávky v jeskyni pak finančně podporoval i kníže Jan II. z Lichtenštejna (1840–1929).

Otec moravské archeologie

Jindřich Wankel (1821–1897) byl český lékař a archeolog. Zabýval se také speleologií a zkoumal například i biologii jeskynních živočichů. Postupně si vysloužil uznání rakousko-uherské veřejnosti a byl označen za zakladatele moravské archeologie. Svými četnými výzkumy zachránil

mnoho významných lokalit a vědeckých nálezů. Kromě výzkumu Býčí skály je znám také výzkumem propasti Macocha nebo třeba jeskyně Pekárna, osídlené člověkem již v paleolitu. Wankel byl průkopníkem i v jiných ohledech. V roce 1850 založil v Blansku první „kenozoické laboratorium“, kde mimochodem vůbec poprvé sestavil kostru obávané pravěké šelmy – jeskynního medvěda. Jeho vnukem byl další významný archeolog, Dr. Karel Absolon (1877–1960).

Jindřich Wankel na kresbě z roku 1932

Lidské oběti?

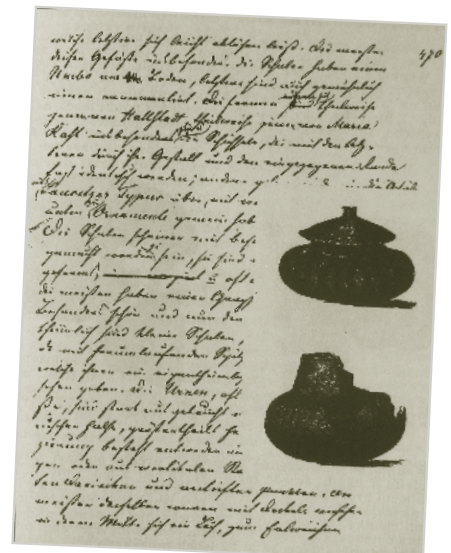
Mezi největší tajemství jeskyně Býčí skála patří takzvaný Halštatský pohřeb, objevený Jindřichem Wankelem počátkem sedmdesátých let 19. století. Objev pochází nejspíš z 6. století před naším letopočtem a zahrnuje také pohřebiště s nejméně 40 lidskými kostrami. Byly zde objeveny četné střepy z nádob mnoha druhů, zbroj a zbraně, skleněné perly a ozdoby z bronzu či zlata. Mnoho nádob bylo ještě naplněno potravinami – prosem, moukou a masem. Jedna číše byla dokonce vyrobena z lidské lebky a kamenný oltář u stěny jeskyně působil děsivě – byly na něm položeny kosti z dvou ženských rukou s náramky a prsteny a polovina lebky. Hlouběji a dál od ústí jeskyně pak Wankel pod vrstvou popela odkryl zbytky obětního vozu s bronzovým

Děsivým objevem byl oltář s lebkou a utátými pažemi

kováním a kosterními pozůstatky muže. Tuto osobu archeolog interpretoval jako mocného a bohatého velmože. Předpokládal, že objevil okázalý pohřeb dávného aristokrata. Mělo se snad jednat o pozoruhodný rituální pohřeb s lidskými oběťmi? Není divu, že se tento objev ze starší doby železné svým významem natrvalo zapsal do učebnic dějepisu. Dnes je nález připisován horákovské kultuře a je datován do doby v rozmezí 750 až 560 let před naším letopočtem.

Na dně Předšíně pak byly pod půlmetrovou vrstvou dřevěných uhlíků objeveny doklady rituálního pohřbu nebo snad masakru desítek lidí, převážně mladých žen. V minulosti byly proto vysloveny různé pozoruhodné až fantastické domněnky, z nichž některé měly sexuální podtext. Jedna z prvních teorií pracovala s tvrzením, že kostry žen mohly patřit harému zmíněného velmože, po jehož smrti ho tyto družky měly doprovodit do podsvětí. Mnoho koster však mělo utátou hlavu nebo končetiny, což nasvědčuje spíše rituální vraždě. Wankel sám nicméně považoval nález za pozůstatek pohřbu náčelníka s velmi složitým průběhem. Dnes se ale uvažuje i o možné katastrofě v podobě výbuchu nahromaděných plynů, nebo masakru ze strany jiné skupiny sběratelů železných rud, pro které obyvatelé jeskyně představovali konkurenci. U zadní stěny jeskyně byla totiž objevena improvizovaná kovářská dílna. Ta byla v tehdejší době považovaná za velmi mocnou a náboženskými rituály opředenou výrobní zbraň a jiných významných předmětů každodenní potřeby.

Rukopis Wankelova spisu Obrazy z moravského Švýcarska a jeho minulosti

Doba halštatská (asi 700–400 př. n. l.)

Halštatská doba je obdobím starší doby železné. Byla pojmenována podle významné rakouské lokality Hallstatt, kde se v dané době vyskytovaly solné doly a bohatě vybavená pohřebiště. Pro toto období je typický růst moci některých středomořských států (zejména v oblasti Řecka), jejichž vliv se zvyšuje a expanduje i do severní části Středomoří. Ve střední Evropě se objevují Keltové a začíná se zpracovávat železo. Na území dnešní jižní Moravy sídlil lid takzvané horákovské kultury, jehož nejvýznamnější památkou je právě nález z jeskyně Býčí skála.

➤ **Kolo z obětního vozu z Býčí skály**

📌 **Mrtví z Býčí skály nebyli jen ženy, ale i muži a děti**

Wankelova představa

Záhada masakru z jeskyně Býčí skála není dodnes uspokojivě objasněna. Je příznačné, že sám archeolog Wankel viděl příběh jeskyně romantickými očima a popsal ho ve své knize *Bilder aus der mährischen Schweiz und ihrer Vergangenheit* (Obrazy z moravského Švýcarska a jeho minulosti). V jeho představách se nejprve ukazoval dlouhý slavnostní průvod, který pomalu mířil k ústí jeskyně. V popředí jel slavnostní pohřební vůz pobitý železem a bronzem, tažený dvěma koňmi. Kolem pochodovali ozbrojení muži a mezi nimi šla skupina mladých vystrašených dívek. Další účastníci průvodu nesli obilí, obětní nádoby a vedli zvířata, určená na porážku. Zemědělské plodiny a maso měly být darem mrtvému náčelníkovi, který jej měl podobně jako egyptské faraony doprovázet na cestě do podsvětí.

Nejhrůznější scéna ale teprve následovala. Když v předsíni temné jeskyně vzplála pohřební hranice a stánu kamenný oltář, stala se svědkem děsivého vraždění. Ženy a otroci byli dovlечeni dovnitř, oloupeni o šperky a doslova rozsekáni na kusy ozbrojenou skupinou. Přitom

byly některým usekány ruce, jiným rozčísnujuty lebky a ani koně neušli řádění vrahů – jejich údy byly následně rozházeny po celé jeskyni. Obětiny pak pohřební průvod nahnul na jedno místo, posypal zuhelnatělým obilím a celou předsíň pokryl kamennými kvádry, šterkem a pískem. Tím pozůstalí zabránili znesvěcení hrobu svého náčelníka, muže, kterého musely do podsvětí následovat i mladé ženy a otroci.

Dodejme jen tolik, že původní Wankelova vize byla již dávno vyvrácena novými výzkumy. S jeho verzí nesouhlasí například fakt, že pozůstatky obětí nepatří v převážné většině mladým ženám, ale i mnoha mužům a také nejméně třem dětem. Kosterní pozůstatky mužů dokonce převažují. Zdá se proto, že jeskyně kdysi sloužila jako úkryt několika rodinám lidí (možná potulným kovářům), které zde z nějakého dnes již neznámého důvodu potkala násilná smrt.

Nacistická továrna

Další osudy jeskyně jsou neméně zajímavé. V roce 1920 byl vyčerpán sifon na konci Staré Býčí skály a následně byla objevena nová část jeskyně s tokem Jedovnického potoka. Za druhé světové války napáchali na původním vzhledu jeskyně velké škody nacisté. Ti využili přirozený potenciál jeskyně a do jejího vstupního prostoru umístili malou podzemní továrnu na výrobu leteckých motorů, čímž její původní vzhled nenávratně poškodili. Po válce a později v osmdesátých letech 20. století speleologové prozkoumali další části jeskynního komplexu mezi Býčí skálou a některými rameny Jedovnického potoka. Objevili několik dalších jeskyní, ve kterých našli úlomky zvířecích kostí. Žádná z nich však nevydala podobný poklad jako Býčí skála. Dnes jsou předměty z Býčí skály uloženy v Přírodovědeckém muzeu ve Vídni. ●●●

Mgr. Vladimír Socha

♥ **Repliky zbraní nalezených v Předsíni Býčí skály**

Literatura

- Malina, Jaroslav: Antropologický slovník aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk. Brno 2009
- Přichystal, Antonín – Náplava, Miroslav: Záhada Býčí skály aneb jeskyně plná otazníků. Třebíč 1995
- Sklenář, Karel: Bohové, hroby a učitelé: cesty českých spisovatelů do pravěku. Praha 2003
- Venclová, Natalie (ed.) et al.: Archeologie pravěkých Čech 6: Doba halštatská. Praha 2008
- Zajíček, Petr: Moravský kras. Praha 2007